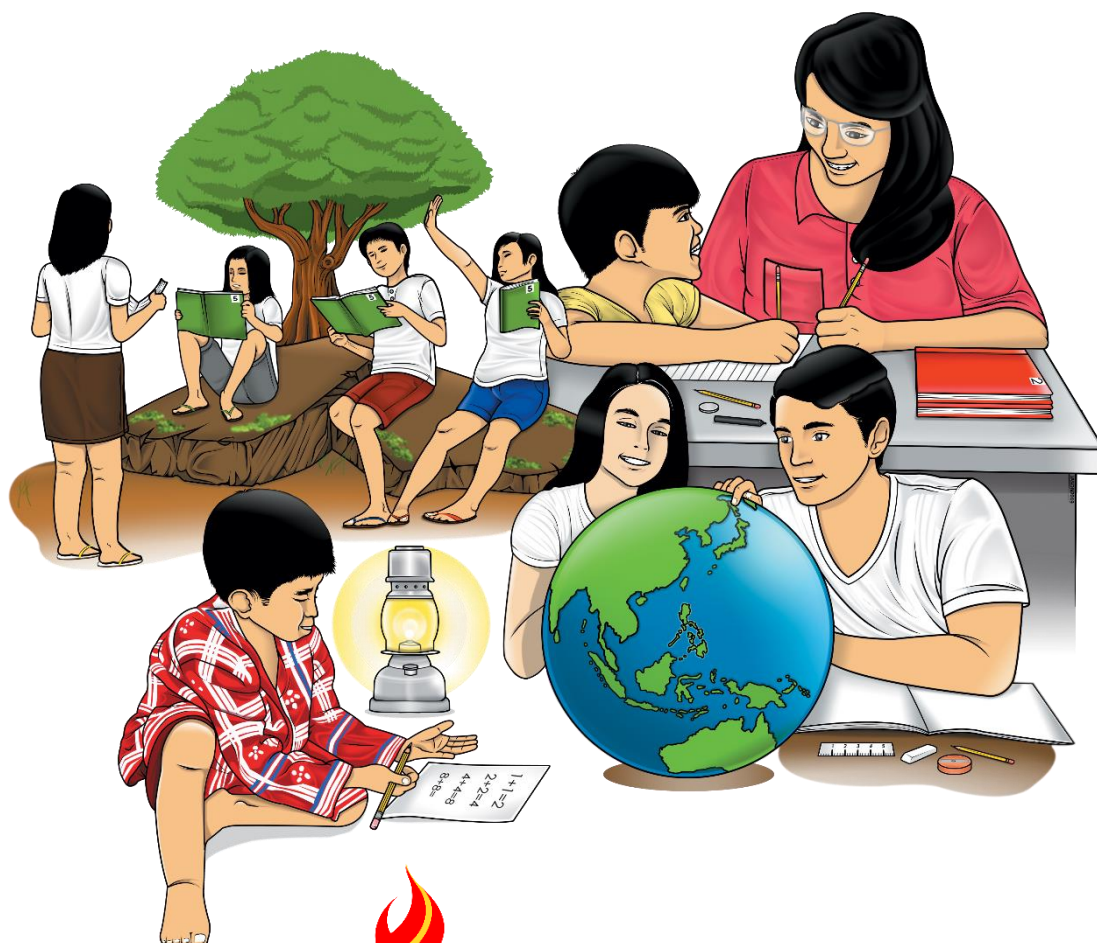

Araling Panlipunan

Ikalawang Markahan – Modyul 4:

“Makilahok at Makisama: Pag-unlad ay Kayang-kaya”

Aralin Panlipunan – Ikaapat na Baitang

Alternative Delivery Mode

Unang Markahan – Modyul 4: “Makilahok at Makisama: Pag-unlad ay Kayang-kaya”

Unang Edisyon, 2020

Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksiyon 176 na: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa anomang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayonpaman, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kuwento, seleksiyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o brand name, tatak o trademark, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa modyul na ito ay nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anomang gamit maliban sa modyul na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga orihinal na may-akda ng mga ito.

Walang anomang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anomang paraan nang walang pahintulot sa Kagawaran.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon

Kalihim: Leonor Magtolis Briones

Pangalawang Kalihim: Diosdado M. San Antonio

Bumuo sa Pagsusulat ng Modyul

Manunulat:	Emma A. Jadie
Editor:	Ma. Leilani R. Lorico, Mary Roselyn D. Berja
Tagasuri:	Ana N. Calisura, Jerry P. Ramirez
Tagaguhit:	
Tagalapat:	Edsel D. Doctama, John Paul T. Dacillo
Tagapamahala:	Gilbert T. Sadsad
	Francisco B. Bulalacao Jr
	Grace U. Rabelas
	Ma. Leilani R. Lorico
	Marites B. Tongco

Inilimbag sa Pilipinas ng _____

Department of Education – Region V

Office Address: Regional Center Site, Rawis, Legazpi City 4500

Mobile Phone: 0917 178 1288

E-mail Address: region5@deped.gov.ph

Araling Panlipunan

Ikalawang Markahan – Modyul 4:

**“Makilahok at Makisama:
Pag-unlad ay Kayang-kaya”**

Paunang Salita

Ang Self-Learning Module o SLM ay maingat na inihanda para sa ating mag-aaral sa kanilang pag-aaral sa tahanan. Binubuo ito ng iba't ibang bahagi na gagabay sa kanila upang maunawaan ang bawat aralin at malinang ang mga kasanayang itinakda ng kurikulum.

Ang modyul na ito ay may inilaang Gabay sa Guro/ Tagapagdaloy na naglalaman ng mga paalaala, pantulong o estratihyang magagamit ng mga magulang o kung simumang gagabay at tutulong sa pag-aaral ng mga mag-aaral sa kani-kanilang tahanan.

Ito ay may kalakip na paunang pagsusulit upang masukat ang nalalaman ng mga mag-aaral na may kinalaman sa inihandang aralin. Ito ang magsasabi kung kailangan niya ng ibayong tulong mula sa tagapagdaloy o sa guro. Mayroon ding pagsusulit sa bawat pagtatapos ng aralin upang masukat naman ang natutuhan. May susi ng pagwawasto upang makita kung tama o mali ang mga sagot sa bawat Gawain at pagsusulit. Inaasahan naming na magiging matapat ang bawat isa sa paggamit nito.

Pinapaalalahanan din ang mga mag-aaral na ingatan ang SLM na ito upang magamit pa ng ibang mangangailangan. Huwag susulatan o mamarkahan ang anumang bahagi ng modyul. Gumamit lamang ng hiwalay na papel sa pagsagot sa mga pagsasanay.

Hinihikayat din ang mga mag-aaral na makipag-ugnayan agad sa kanilang guro kung sila ay makakaranas ng suliranin sa pag-unawa sa mga aralin at paggamit ng SLM na ito.

Sa pamamagitan ng modyul na ito at sa tulong ng ating mga tagapagdaloy, umaasa kami na matututo ang ating mga mag-aaral kahit wala sila sa paaralan

Alamin

Sa nakaraang aralin, nabatid mo na dahil sa mga likas na yaman at uri ng kapaligiran ay nagkaroon ng iba't ibang gawaing pangkabuhayan ang mga Pilipino. Nabatid mo rin na ang pag-unlad ng mga gawaing pangkabuhayan ay may dalang mga hamon na kailangang malagpasan at mga oportunidad na dapat samantalahin dahil may kinalaman ito sa pag-unlad ng bansa. Ang mga gawain sa pagpapaunlad ng ekonomiya ng bansa upang tugunan ang pangangailangan ng tao ay nagdudulot din ng pagkawala at pagkasira ng mga likas na yaman. Sa madaling sabi, unti-unting nawawala at nasisira ang kalikasan

Sa modyul na ito ay matutunan mo ang makabuluhang paraan ng paggamit at pangangalaga ng kalikasan. Ito ang magbubunsod upang ikaw ay makilahok sa mga gawaing may kinalaman sa likas kayang pag-unlad (sustainable development).

Pamantayang Pangnilalaman:

Nasusuri ang mga iba't ibang mga gawaing pangkabuhayan batay sa heograpiya at mga oportunidad at hamong kaakibat nito tungo sa likas kayang pag-unlad.

Pamantayan sa Pagganap:

Ang mag-aaral ay nakapagpapakita ng pagpapahalaga sa iba't ibang hanapbuhay at gawaing pangkabuhayan na nakatutulong sa pagkakakilanlang Pilipino at likas kayang pag-unlad ng bansa.

Pamantayan sa Pagkatuto:

Pagkatapos mong basahin ang modyul na ito, ikaw ay inaasahang:

1. Nakalalahok sa mga gawaing nagsusulong ng likas kayang pag-unlad (sustainable development) ng mga likas yaman ng bansa
2. Naibibigay ang kahulugan at kahalagahan ng likas kayang pag-unlad (*sustainable development*)
3. Naipapamalas ang pagmamahal sa kalikasan sa pamamagitan ng paglahok sa mga gawaing may kinalaman sa likas kayang pag-unlad.

Ano ang likas kayang pag-unlad?
Ano ang kahalagahan
ng pagsusulong nito para sa mga likas na yaman ng
bansa?
Paano makalahok sa mga gawaing
nagsusulong ng likas kayang pag-unlad?
Malawak ang saklaw ng ating aralin. Sige
simulan mo na ang pagsagot sa bahaging SUBUKIN.

Subukin

I. Piliin ang titik ng tamang sagot. Isulat ang sagot sa iyong sagutang papel. Gawin ito sa loob ng 5 minuto.

1. Kung ihahambing sa ibang mga bansa ang Pilipinas, masasabing higit itong pinagpala. Bakit kaya?

I. mayaman ito sa mga likas na yaman

II. magagaling ang ating mga yamang tao.

III. marami at makapal ang populasyon ng Pilipinas

IV. maraming bilang ng mga kapuluan ang Pilipinas

A. I at II

C. I at III

C. I at IV

D. I lamang

2. Ano ang tawag sa pagtugon sa pangangailangan at mithiin ng mga tao nang may pagsaalang-alang sa kakayahan ng susunod na henerasyon na makamit din ang kanilang mga pangangailangan?

A. kayamanang likas

B. likas kayang pag-unlad

C. kakayahang manakop ng ibang bansa

D. likas na kakayahang mag-angkin ng yaman ng iba

3. Ang likas kayang pag-unlad ay kilala rin sa tawag na _____.

- A. Environmental Sustainment
- B. Sustainable Development
- C. Sustainable Environment
- D. Environmental Development

4. Bakit kailangan ang *sustainable development* o ang likas kayang pag-unlad?

- A. upang magkaroon ng isang alternatibong kaunlaran sa harap ng lumalalang krisis pangkalikasan
- B. upang maiwasan ang tuluyang pagkasira at pagkawasak ng kalikasan
- C. pagsaalang-alang sa kakayahan ng susunod na henerasyon na makamit din ang kanilang mga pangangailangan
- D. lahat ng nabanggit ay tamang sagot

5. Ang pamahalaan ay nagsasagawa ng iba't ibang istratehiya upang matugunan ang mga pangangailangan ng tao. Alin ang HINDI kabilang dito?

- A. pagbabawas ng paglaki ng mga rural na lugar
- B. hindi pagpapaigting ng edukasyong pangkalikasan
- C. pagsama ng mga usaping pangkalikasan sa paggawa ng desisyon
- D. pagsama ng mga isyung pampopulasyon at kapakanan ng nakararami sa pagpapalano ng pag-unlad

- II. Piliin ang mga estratehiyang ginawa ng Philippine Strategy for Sustainable Development (PSSD) para sa likas kayang pag-unlad upang matugunan ang mga pangangailangan ng tao. Iguhit sa iyong sagutang papel ang mga hugis na katapat ng iyong mga napiling sagot. Gawin sa loob ng 8 minuto.

Hugis	Istratehiya
	Pagsama ng mga usaping pangkalikasan sa paggawa ng desisyon
	Pagsama ng mga isyung pampopulasyon at kapakanan ng nakararami sa pagpapalano ng pag-unlad
	Pagbabawas ng paglaki ng mga rural na lugar,
	Pagkakaroon ng mga sistema para sa mga protektadong lugar
	Pagpapatayo ng mga proyektong pang-imprastraktura .
	Pagpapaganda o pag-aayos ng mga nasirang ecosystem
	Pagpigil sa polusyon
	Pagpapalakas ng suporta at partisipasyon ng taong bayan.
	Hindi pagpreserba ng mga likas na yaman
	Pagsasawalang bahala sa kapakanan ng mga susunod na henerasyon kahit maubusan ng mga yamang likas
	Pagpapaigting ng edukasyong pangkalikasan

Aralin**1****“Makilahok at Makisama:
Pag-unlad ay Kayang-kaya”*****Balikan***

- A. Piliin sa lupon ng mga titik ang mga salitang may kinalaman sa pagiging agrikultural na bansa ng Pilipinas. Isulat ang iyong sagot sa sagutang papel. Gawin sa loob ng 7 minuto.

PICK A WORD

P	A	G	S	A	S	A	K	A	Q	W	A
R	R	X	C	V	P	A	T	U	B	I	G
O	D	O	P	H	J	U	K	I	T	Q	R
D	A	T	D	K	A	O	L	O	A	N	I
U	X	R	T	U	F	G	T	U	U	A	K
K	E	Z	U	C	K	B	P	N	P	Z	U
S	L	L	B	B	P	T	H	O	O	A	L
I	R	I	G	A	S	Y	O	N	R	C	T
Y	I	U	G	I	B	U	T	A	P	V	U
O	N	Q	S	D	F	G	T	N	X	B	R
N	T	E	K	N	O	L	O	H	I	Y	A

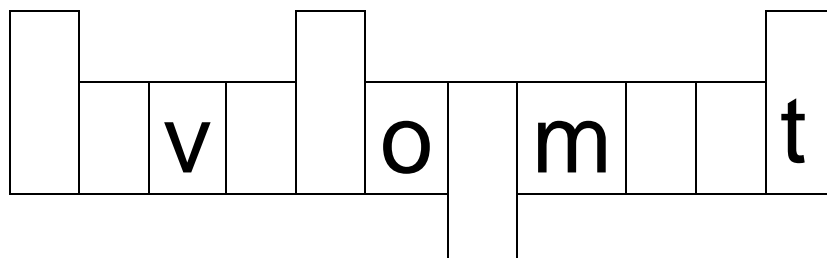
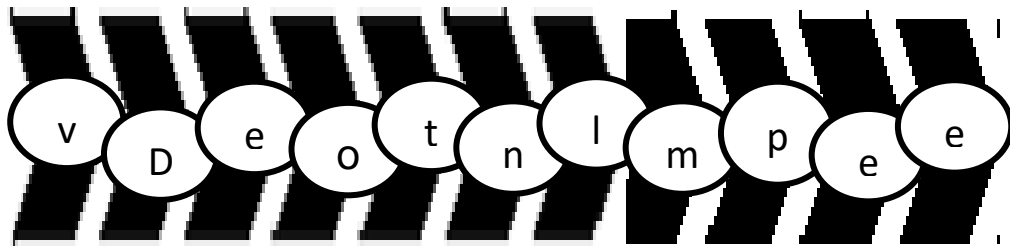
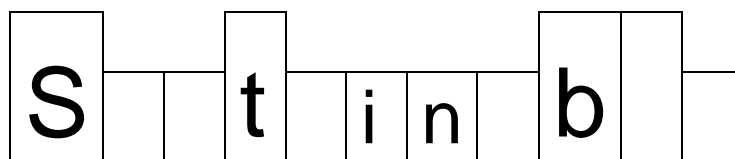
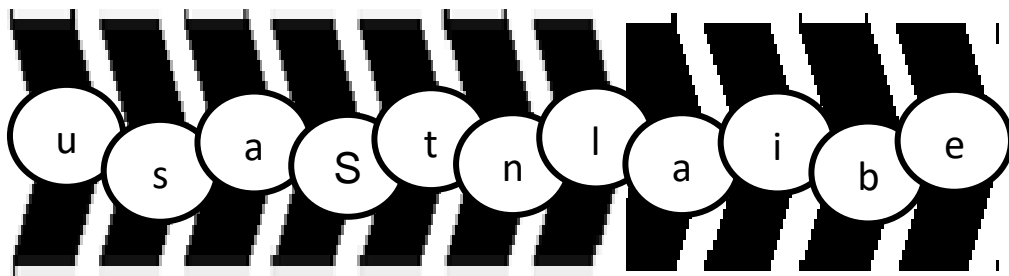
- B. Tukuyin kung HAMON o OPORTUNIDAD sa pangngisda ang mga sumusunod na salita o parirala. Isulat ang sagot sa sagutang papel. Gawin sa loob ng 5 minuto.

- _____ 1. Climate Change
- _____ 2. Blue Revolution
- _____ 3. Pagpapatayo ng mga kalsada
- _____ 4. Underwater Sonars at Radars
- _____ 5. Pagkasira ng mga tahanan ng mga isda

Tuklasin

Tuklasin kung ano ang mabubuo mula sa mga ginulong titik. Ang mga salitang ito ay tinatawag ding likas kayang pag-unlad. Gawin sa loob ng 2 minuto.

Anong mga salita ang iyong nabuo? Ano kaya ang ibig sabihin nito?

Halika! Samahan mo akong palawakin ang kaalaman mo tungkol dito sa bagong aralin.

Suriin

Basahin at unawain ang mga teksto sa grapikong presentasyon. Gawin sa loob ng 10 minuto.

Likas Kayang Pag-unlad (Sustainable Development)

Ang pagsulong at pag-unlad ay mithiin ng bawat bansa. Ano ang batayan ng pag-unlad? Anong mga hakbang ang dapat gawin upang makamitan ito? Kung ihahambing sa ibang mga bansa, masasabing higit tayong pinagpala dahil mayaman tayo sa mga likas na yaman at magagaling ang ating mga yamang tao. Ngunit napag-iwanan na tayo ng mga bansang kasama natin sa Timog-silangang Asya.

Noong
1972

Natukoy ng *United Nations Conference on Human Environment* ang posibleng ugnayan ng kalikasan at kaunlaran.

Naglitawan na ang mga panawagan na magkaroon ng isang alternatibong kaunlaran sa harap ng lumalalang krisis na pangkalikasan.

Nagpatuloy pa rin ang pagkawasak at pagkasira ng kalikasan.

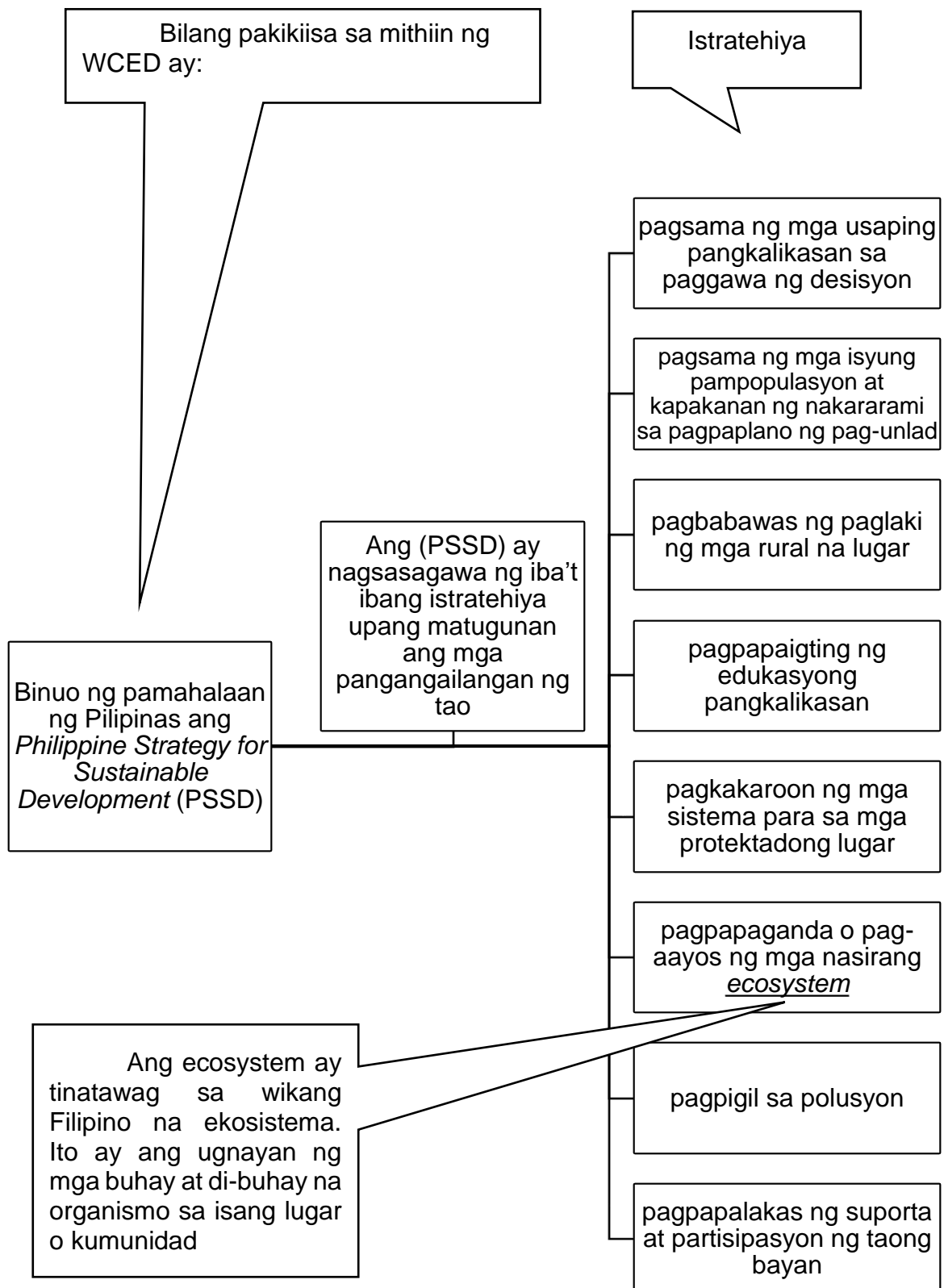
Noong
1987

Binuo ng *United Nations* o Nagkakaisang mga Bansa ang Pandaigdigang Komisyon sa Kalikasan at Kaunlaran (*World Commission on Environment and Development, WCED*).

Binuo ito upang pag-aralan at bigyan ng kaukulang solusyon ang suliranin sa kalikasan at kaunlaran.

Binigyang-diin ng Komisyon ang likas kayang pag-unlad o *sustainable development*.

Ang likas kayang pag-unlad o *sustainable development* ay ang pagtugon sa pangangailangan at mithiin ng mga tao nang may pagsaalang-alang sa kakayahan ng susunod na henerasyon na makamit din ang kanilang mga pangangailangan.

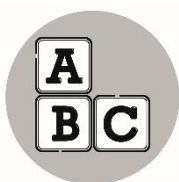
Tungkulin ng pamahalaan na magsulong ng mga programang mangangalaga sa kapaligiran para sa kapakanan ng mga mamamayan lalo na ng mga susunod na henerasyon. Dahil dito ang pamahalaan ay nagpapatupad ng mahigpit na mga patakaran at panuntunan upang mapangalaan ang ating mga likas na yaman at upang ito ay mapanatili.

Maliban sa mga ahensiyang katulong ng pamahalaan sa pagtataguyod ng likas-kayang pag-unlad ay tungkulin din nating mga mamamayang Pilipino na makilahok sa mga programa at proyekto upang makamit ang nilalayon nito. Ito rin ay makatutulong sa pag-unlad ng sarili at pamayanan. Mahalaga ang pakikilahok ng mga mamamayan sa mga usapin at gawaing pang kalikasan upang mabago ang ating paraan ng paggamit ng likas na yaman. Matutugunan nito ang panganib ng pagkaubos ng likas na yaman na pangunahing pinagkukunan ng ating pangangailangan at kabuhatan.

Ikaw bilang bata paano ka makatutulong sa kagaya nitong mga pagkakataon at sitwasyon?

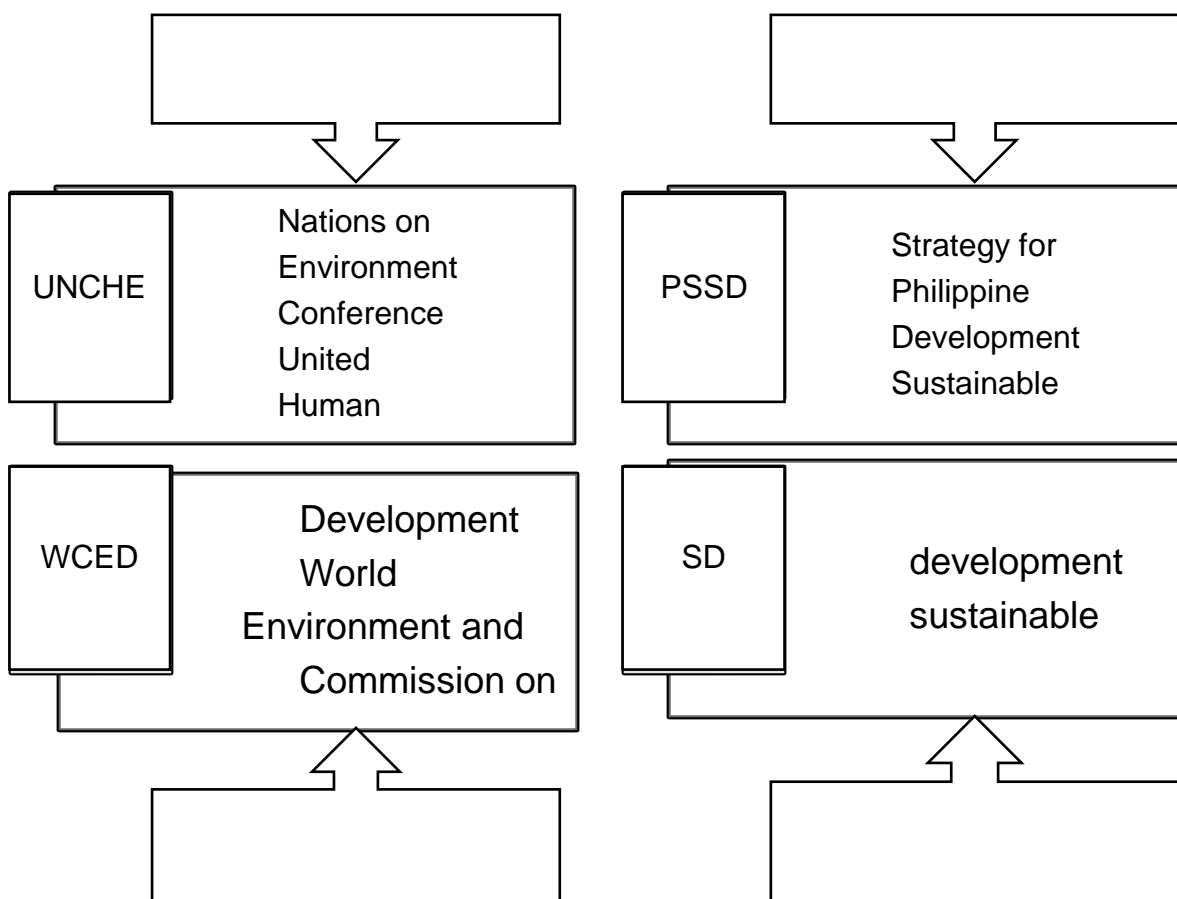
May kakayahan ka bang magkaroon ng kontribusyon sa pangangalaga ng ating mga likas na yaman para maabot pa ito ng iyong mga anak at ng anak ng iyong mga anak?

Pagyamanin

I. SORT ME OUT

Ayusin ang ginulong salita upang matukoy ang kahulugan ng mga ahensya, komisyon at programang pangkapaligiran na tumutugon sa likas kayang pag-unlad. Isulat ang sagot sa iyong sagutang papel. Gawin sa loob ng 5 minuto.

II. MEAN AND VALUE

Isulat ang kahulugan at kahalagahan ng likas kayang pag-unlad gamit ang *template* sa ibaba. Gawin ito sa sagutang papel sa loob ng 5 minuto.

Likas Kayang Pag-unlad	Kahulugan	Kahalagahan

III. GIVE ME A NUMBER

Lagyan ng bilang 1-4 ang ginulong mga ideya upang mabuo ang isang konklusyon tungkol sa araling iyong napag-aralan. Isulat ang tamang pagkasusunod-sunod nito pakatapos malagyan ng mga angkop na bilang. Ilagay ang iyong sagot sa sagutang papel. Gawin sa loob ng 10 minuto.

A.

	Noong 1972,
	ng kalikasan at ng kaunlaran.
	ang posibilidad ng ugnayan
	natukoy ng United Nations Conference on Human Environment
Konklusiyon:	

B.

upang pag-aralan at bigyan ng kaukulang solusyon

binuo ng United Nations ang World Commission on Environment and Development (WCED)

Noong 1987,

ang suliranin sa kalikasan at kaunlaran

Konklusyon:

C.

na makamit din ang kanilang mga pangangailangan.

at abilidadng susunod na henerasyon

ay pagtugon sa pangangailangan at mithiin ng mga tao nang may pagsaalang-alang sa kakayahan

Ang likas kayang pag-unlad (*sustainable development*)

Konklusyon:

D.

ng patuloy na pagkaubos ng mga likas nitong yaman.

katulad ng iba pang bansa,

ay naghahanda rin sa posibleng kahihinatnan

Ang Pilipinas,

Konklusyon:

Isaisip

2 OUT OF 1.

Magbigay ng dalawang kasagutan sa bawat isang tanong sa ibaba. Isulat ang sagot sa sagutang papel. Gawin sa loob ng 10 minuto.

Ano ano ang mga hakbang na ginawa at ginagawa ng pamahalaan para matugunan ang mga pangangailangan ng tao?	
1.	2.

↓

Paano makakatutulong ang mamamayan sa pagpapatupad ng mga programa at proyekto ng pamahalaan tungkol sa likas-kayang pag-unlad?	
1.	2.

↓

Ikaw, bilang bata ano ang maaari mong gawin upang makatulong sa pamahalaan upang makamit ang mga nilalayon nito tungkol sa pangangalaga sa kalikasan?	
1.	2.

Isagawa

Buuin ang **Kontrata ng Katapatan sa Kalikasan** o (KKK). Gawin ito sa sagutang papel sa loob ng 5 minuto.

Ako, bilang isang matapat at makakalikasang mamamayan ng Pilipinas, ay buong katapatang sumusumpa na lalahukan ang sumusunod na gawain na nagsusulong ng likas kayang pag-unlad:

Gawain 1

Gawain 2

Gawain 3

Ngayon ay handang handa ka na para sukatin ang iyong mga natutunan. Sikaping sagutan ang mga tanong at gawain sa bahaging **TAYAHIN.**

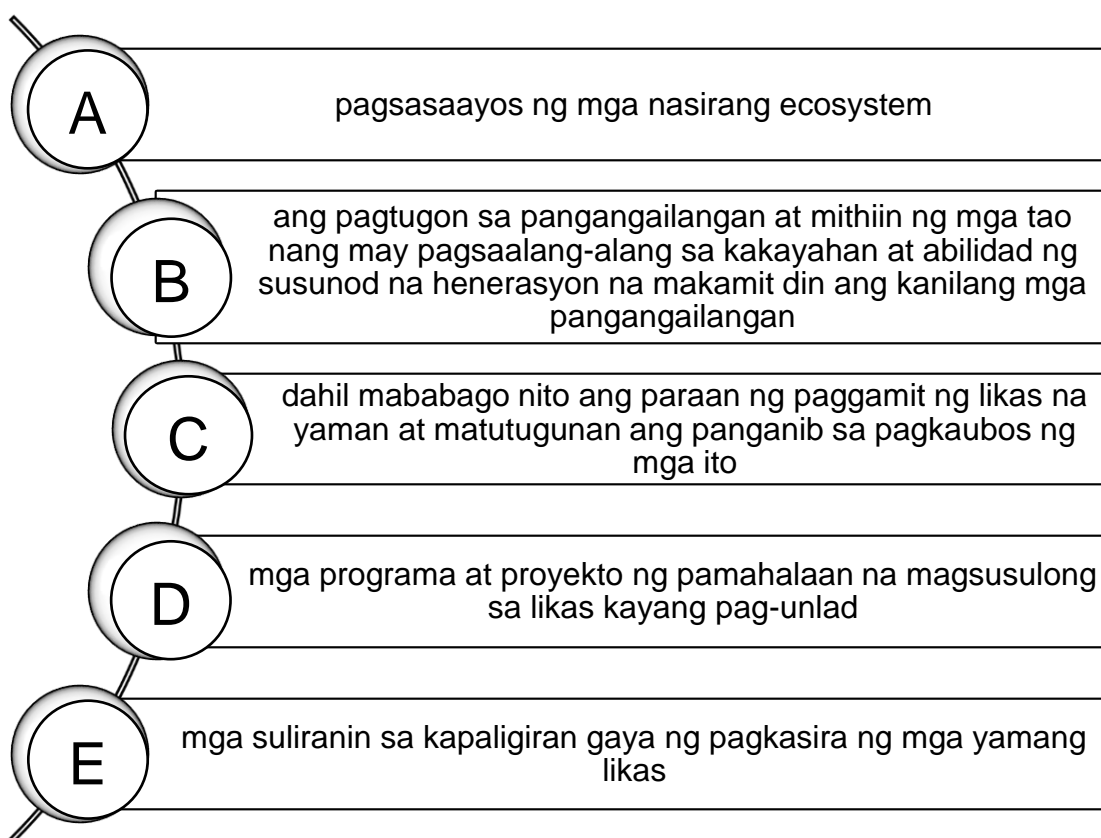

Tayahin

I. Piliin sa loob ng *organizer* ang titik ng iyong sagot upang mabuo ang pangungusap. Isulat ito sa sagutang papel. Gawin sa loob ng 5 minuto.

1. Ang likas kayang pag-unlad ay _____.
2. Ito ay mahalaga dahil naagapan nito ang _____.
3. Maipapamalas ang pangangalaga at pagsusulong ng likas kayang pag-unlad ng mga likas na yaman sa pamamagitan ng pagpapaganda o _____.
4. Bilang isang mag-aaral, magagawa kong makiisa sa likas kayang pag-unlad sa pamamagitan ng pakikilahok sa _____.
5. Mahalagang makilahok sa mga gawaing lumilinang sa pangangalaga at nagsusulong ng gawaing likas kayang pag-unlad _____.

II. Iguhit ang masayang mukha (☺) kung ang binabanggit sa bawat bilang ay karapat-dapat na gawin at malungkot na mukha (☹) naman kung hindi. Gawin ito sa sagutang papel sa loob ng 5 minuto.

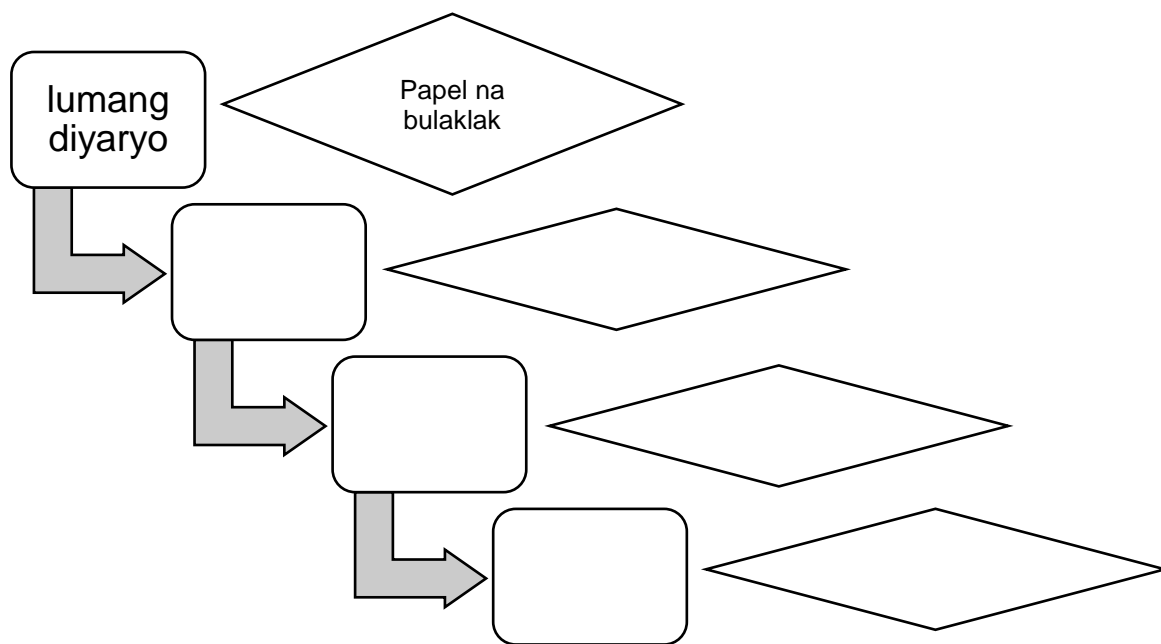
- ☐ 1. Tinatapon ko sa tamang tapunan ang aking mga basura dahil alam kong ang basurang itinaapon ko kung saan-saan ay babalik din sa akin.
- ☐ 2. Nakikiisa ako sa mga programa laban sa walang habas na pagputol ng mga puno.
- ☐ 3. Ipinagbibigay-alam ko sa kinauukulan ang bilang ng plaka ng mga sasakyang nagbubuga ng maitim na usok na nagdudulot ng polusyon sa hangin.
- ☐ 4. Lagi kong tinitingnan kung nakasarang maigi ang gripo ng tubig kung hindi ito ginagamit.
- ☐ 5. Nakikinig ako nang husto sa aking guro kapag tinatalakay ang mga aralin tungkol sa kalikasan.

Karagdagang Gawain

May tanyag tayong islogan na “**MAY PERA SA BASURA**”. Ang islogan na ito ay nakatulong para sa pagsulong at pagpapahalaga ng mga programa sa likas kayang pag-unlad. Kung ikaw ay lalahok sa ganitong programa, ano anong basura ang iyong maaaring mapagkakitaan at ano-ano ang maaaring mong malikha mula sa mga basurang iyong ililista upang maging pera.

Tingnan ang halimbawa at gamitin ang pormat sa pagsagot. Gawing ito sa iyong sagutang papel. Gawin sa loob ng 5 minuto.

Susi sa Pagwawasto

SUBUKIN

I. 1. A
2. B
3. B
4. D
5. B

II. (In any order)

1. Circle
2. Triangle
3. Cross
4. Heart
5. Pentagon
6. Diamond
7. Arrow
8. Arrowhead

BALIKAN:

A

PICK A WORD

B

1. Hamon
2. Oportunidad
3. Hamon
4. Oportunidad
5. Hamon

Tuklasin

Sustainable Development

Pagymanin

I.
1. United Nations Conference on Human Environment
2. World Commission on Environment and Development, *Philippine Strategy for Sustainable Development*
3. Sustainable Development
4. Sustainable Development
II. Maraming posibleng sagot

ISAISIP

2. Mean and Value

Ang likas kayang pag-unlad o *sustainable development* ay ang pagtugon sa pangangailangan at mithiin ng mga tao nang may pagsaalang-alang sa kakayahang ng susunod na henerasyon na makamit din ang kanilang mga pangangailangan Mahalaga ito dahil napapakinabangan ng sapat at tama ang mga likas na yaman nang walang panganib na maubos

3. GIVE ME A NUMBER

A. Noong 1972, natukoy ng United Nations Conference on Human Environment ang posibilidad ng ugnayan ng kalikasan at ng kaunlaran.

B. Noong 1987, binuo ng United Nations and Development (WCED) upang pag-aralan at bigyan ng kaukulang solusyon ang suliranin sa kalikasan at kaunlaran.

1

- II

Accept Possible Answers

 ∇

- B.

- c.

- ISAGAWA**

- Maraming possible maging sagot

Sanggunian

Adriano et.al., *Araling Panlipunan 4 Kagamitan ng Mag-aaral*,
Pilipinas: Vibal Group Inc. 2015 pp. 171-176

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education - Bureau of Learning Resources (DepEd-BLR)

Ground Floor, Bonifacio Bldg., DepEd Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

Telefax: (632) 8634-1072; 8634-1054; 8631-4985

Email Address: blr.lrqad@deped.gov.ph * blr.lrpd@deped.gov.ph